

ÉPÍTÉSZETI SZEMLE

SZERKESZTI: BOBULA JÁNOS.

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST, VII., SZÖVETSÉG-U. 45.

hová a kéziratok küldendők.

→ Megjelen havonta 2-szer. →
Kéziratokat vissza nem küldünk.

SLŐFIZETÉS:

Egész évre 8 frt. — Félévre 4 frt. — Negyedévre 2 frt.

* Hirdetések felvételnek SZIGETHI EMIL kiadóhivatalában: *
VII., WESSELÉNYI-UTCA 48.

ÉPÍTŐ MŰVÉSZET A VASÚTAKON.

√z. «A ki akarja a célt, annak akarnia kell az eszközöket»... A kik őszintén óhajtják hazánkban a képzőművészetek fölvirágzását, azoknak legelső sorban a megfelelő eszközök iránt kell akcióba lépniök és nem hagyni fölhasználatlanul semmi oly alkalmat vagy helyet, a mi által, vagy a hol a művészet talaját új területekkel gyarapítani lehetséges.

E részben minden intelligens egyénnek módjában áll többé-kevésbé hozzájárulni a műízlés terjesztéséhez és a legszerényebb háztájék megalkotásában ezer alkalom nyílik a szépnek elszórt elemeit úgy megválasztani és egybeilleszteni, hogy a kényelem és kellem harmonikus hatásával befolyásolják a környékében élők érzelme- és gondolatvilágát.

Eme hatást előidézni, táplálni és fejleszteni a morális tendenciákkal azonos föladat, sőt annál is több: kötelesség.

E kötelesség fokozódva háramlik a vagyonos osztályra és az olyan egyesületekre, valamint társulatokra, a melyek nagy összegeket forgalmazva, évről-évre létesítenek a maguk, vagy a közhasználatra szánt épületeket. Az ilyen épületek azután úgy rendezésüknél, mint materiális túlsúlyuknál fogva dominálják — jó vagy rossz értelemben — környéküket és gyakran többet képesek ártani az izlésnek, mint egy rossz könyv; mert a könyv csak azokra hat, a kik olvassák, ellenben az izléstelen, otromba épület látása alól senki sem vonhatja ki magát; miközben a művelt izlésű nézőket ismételten botránkoztatja, a közönség avatatlan, naiv részének pedig hamis, torz képzetekkel szereli föl elméjét.

A vasútak az építészet terén is nagyfontosságú tényezők, a mennyiben nem csupán ösvényeket nyitnak a civilizáció

gyors terjeszkedésének, hanem egyszersmind pályaudvaraik száma és elhelyezése, épületeik mennyisége által nevezetes szerepet játszanak ama városok, vagy községek építészeti terjeszkedésének és fejlődésének, a hol épülnek. Tehát egy város építészeti centrumának alakulására nézve egyáltalán nem közönyös, hol vannak vasútainak pályaudvarai és épületei. Továbbá a pályaházak nem csupán méreteiknél, hanem rendeltetésüknél fogva is a monumentális épületekhez tartozván, a dolog természetéből következik, hogy létesítésükben nem csupán a célszerűség, hanem egyszersmind az építőművészet szépművészeti követelményeinek is kielégítést kell szerezni.

A nagyvárosok pályaházainál eme törekvés — vegyes sikerrel ugyan — azonban kifejezést nyer. Hanem annál sivárabb sablonszerűség dominálja a vidéki városok és kisebb állomások épületeit, a melyek oly dermesztő unalmassággal hatnak a szemlélőre, mint akár a rohanó vonat mentén folytonos egyformasággal húzódó táviró-póznák.

A fáradt utas, a ki türelmetlenül számolja az órákat, percekét, melyek közelebb viszik céljához ott, a hol önkénytelenül vesztegelni kénytelen, nem talál elkáprázott szemei számára egy kellemes nyugvó pontot, mert még a tetszetős hegyi tájkép keretéből is ugyanama épület sablonja ásít rá, a mely a síkság állomásait csakis a címtáblák révén teszi egymástól megkülönböztethetővé. Pedig hát némi jóakarattal eme, a falanszter-rendszerhez illő mintákat föl lehetne váltani olyanokkal, a melyek nem csupán a mértföldeket, hanem ezzel kapcsolatban a nagyvilág kulturáját jeleznék, ráoktatván azt a vidéki embert is arra, hogy a robogó

vonatok utasokon és málhákon kívül a közműveltség áldásait is szállítani, terjeszteni hivatottak.

A vasúttársaságoknak több költségébe nem kerülne, ha hivatalos tervezőik által egy kis művészies változatosságot is helyzetnének épületeikbe; tehát anyagi áldozat nélkül lehetnének a szép eszméjének propagálói.

Szomorúan kell tapasztalatunkból konstatálni, hogy a vasúti építkezéseknél semmi, de semmiféle súly nem fektetetik azok építészeti kiképeztetésére. Ki pártolja, ki terjeszse az építőművészet által az általános műveltségre való irányt, ha azt a

gazdagvasútnak nem tartják feladatuknak? Hisz más embernek, ha pénze is volna hozzá, nincs alkalmja monumentális épületet emeltetni! Holott a vasúti állomások épületei sorban mind, kisebb-nagyobb méretű, de monumentális épületeket létesíthetnek. De ehhez nincs érzék. Nem is lehet az adminisztrálásra hivatott hivatalnokban.

A kormány figyelmét felhívjuk erre a körülményre és melegen ajánljuk, hogy a vasúti indóházak tervezésénél az építőművészek közreműködését kösse ki, a mi egyáltalán senkinek kiadásokat okozni nem fog és a művészet hatalmasan előmozdítatik.

ÉPÍTÉSZET ÉS A TERMÉSZETI SZÉPSÉGEK.

Irta: ISTVÁNFFY GYULA.

A teremtő, az a megmérhetetlen nagyságú őserő, — a melynek utánzóit csupán e földön a művészek, — bámulatos műremekekkel látott el egyes helyeket e föld felületén, annak mélyében. Felhőkbe nyúló sziklák, mélybe nyíló üregek, barlangok, különös formájú hegyrendszerek, álló és folyó vizek, vizesések képezik az úgynevezett természeti szépségeket.

Hogy a körmenyezet mennyire hat a szemlélőre, az emberre, mutatja az illető vidék poézise. A lapályon lakó ember messze láthat, veszélyt és ellenséget már messziről észre vehet, könnyebben kikerülheti, mint a hegyi lakó; felvilágosultabb, józanabb azért a síkon lakó; babonásabb, képzelődőbb, félénkebb a hegyi lakó. Poézise, éppen ez okból, mert fantáziája folyton működésben van, bájosabb, változatosabb. Minden sziklához egy-egy monda köti lelkét, minden üreghez, hol valami szerencsétlenség történt, a képzelet tarka színei festik tovább lelkében a képet.

Érdekes tanulmány kínálkozik a mi felvidékeink mondáit, erdélyi oláh babonáinkat, ilyen szempontból összegyűjteni.

A természeti viszonyok hatása, az illető ott lakó nép szokásaira, építészeti modorára, ruházódására, a mi tulajdonképen, egy a testen hordozható háznál alig egyéb, végtelen nagy befolyása van.

Itt és ebben keresném a különböző stílusok eredetét.

Az épületet a természeti szépségekkel szemben úgy tekintem, mint a festőművé-

szetben a tájképnél a staffázs-ot. A mely céltévesztett, szükségtelen, rontó valami, mihelyt nem igyekszik a természeti szépségeket emelni, összekötni a szétszórt részleteket; szóval az isten művét az emberi alkotással rokonságba hozni, harmonizálni.

A ki sokat utazott itthon és külföldön igazat fog nekem adni, hogy alig-alig van természeti szépségekben pazarabbul megáldott hely, mint Magyarország. De el van zárva az érdeklődő és értő utazó, világ elől. A magyarnak — a sok viselt háboruszkodás miatt, — ősi szokása kincseit elrejteti és idővel elfeledni...

Külföldi, nyaralásra berendezett helyeken, fürdőkön hemzseg a magyar utazó, s itthon alig tudja, hogy szomszéd falujában oly természeti kincsek vannak, a melyekhez tolna a sokat látott idegen s páratlan szépségét megbámulná. Drágaság, megközelíthetetlen, vagy legalább is rossz utaink, vasuti összeköttetések hiánya, elhagyottsága a helynek, kincsek temetőjévé teszik.

Mi lenne Svájc, Tirol és a többi látogatott hely, ha ott is oly nembánomság uralkodnék, mint minálunk az egész vonalon. Éhen halna a nép, hisz a legtöbb hely, a nyári vendég pénzéből él... s vagyonosodik s varázsol magának s vendégeinek olyan kényelmet, a mit mi itthon még városainkban sem igen találhatunk fel. Mi lenne Erdélyből, ha megnyílna a világnak? — egy igazi tündér-

vidék, a természeti kincsek egy olyan bányája, a melynek gazdagságáról legtöbbjeinknek még gyenge fogalma sincsen.

Svájc, Tirol természeti szépségei oly grandiózók! felkeresésük minden eszköz felhasználása mellett is, oly nehézségek, veszélyekben gazdag s látásuk a gyakori köd, eső stb. miatt bizonytalan, hogy Erdély természeti szépségeinek könnyebben megközelíthetősége s szuggeszció nélkül is megszemlélhetősége a jövőben, a melynek előbb-utóbb be kell következnie, óriási előnyöket biztosít.

*

Az építészetnek hivatása volna e természeti szépségeknek előnyére működni, nem eldugni a táj szépségeit, bájjait; de minden alkalommal ebből meríteni a teremtő erőt s az épületekkel nem elrutítani a természeti szépségeket, de épen annak az őserőnek szolgálatába szegődve, azoknak szépségeit kiemelni, harmonizálni.

Természeti adományokban hazánk —

s fővárosunk és vidéke, Buda stb. — azzal a páratlan vízzel, a Dunával koronázva, oly fenségesen szép, a melynek páráját Európában feltalálni hiu kísérlet.

S mit tapasztalunk? épen mintha arra törekednének vezető szereppel rendelkező férfaink, hogy erőnek erejével elrutítanak mindent, a mit csak lehetséges; mert a természet néhol oly erős, hogy nem engedi meg mindenütt: ellenáll s az emberi rombolással szemben ő is, a hol csak teheti, rombol.

Budapest fekvése páratlanul szép, a pesti rész egy sziklaváros, kőhalmaz; akár Maltában járnánk; tüdeje, levegője nincs; a budai rész el volt zárva a legközelebbi időkig, ma is a hid, az országút vámmal bocsát csak haza lakásunkra, otthonunkba.

Itt is minden terv nélkül! Vis-à-vis természet! épülnek a legfurcsább épületek.

Ki is gondolna a pénzen kívül a látás, a levegőre is...?

NEMZETKÖZI ÉPÍTÉSZ-KONGRESSZUS.

Irta: ISTVÁNFFY GYULA.

Az építészet tanítása volt a kongresszusnak legbőségesebben megvitatott tárgya.

CLOQUET LAJOS, a genfi egyetem tanára adott elő e tárgyról legelsőbb. Ő a nemzeti sajtóságokat szem előtt tartó tanításnak a híve, egész programot állított össze az építészetnek s általában a művészeteknek Belgiumban, miként leendő tanítására vonatkozólag; mert, a mint mondja, a belga építészek csaknem kizárólagosan Párisból merítik tudásukat.

De ránk illik ez is, magyarokra. Nemzeti... a művészetek egész vonalán.

De kevés lesz erre, pedig mindenekfölött és előtt a legfontosabbra, minálunk fordítva.

Az egy népdalon kívül van-e valami nemzeti minálunk...?

S van-e valami sajátosabb, bájolóbb és bámultabb művészetünkben, mint épen ez? A külföld ha ismer, ebből ismert meg, s ez az egy, a mi még magyar s romlatlanul szép.

Mikor vasutainkat tervezték, egy kis füzet jelent meg, a mely azt javasolta, hogy a vasuti őrházakat, állomásokat ki-

sértsük meg magyar stílusba építeni. Hogy lássa az idegen ezt s érezze, hogy magyar művészet is van, a mi eredeti, eltérő a másokétól. — Kinevették...

Nemrégiben Pécelen jártam. A sok villa között van egy, a melyikhez messziről búcsuként jár a nép; kis kastélynak nevezték el; pedig piciny a sok nagyobb épület között.

Magyar (? A SZERK.) stílusban épült s bájosan eredeti, kedvesen domináló a többi idegenből ellesett nagy kastély között.

*

Az építészet tanításánál a klasszikus architektúra volt az egyedüli alap rég idő óta, szól az előadó.

Már pedig a középkor művészete úgy esztétikai, mint műszaki szempontból sokkal becsesebb, semhogy a háttérbe szorítást megérdemelné. Szerkezetei úgy szólván modernnek s a klasszikus stílus kezdetleges szerkezeteihez képest tökéletesek.

Magát a klasszikus architektúrát is jóval szabadabb szellemben kellene tanítani s ez irányban is alapos reformokra szorulnak az építészeti akadémiák.

A tervező osztályokban nem szabad a növendék fantáziáját oly szűk korlátok közé szorítani, a melyekben az ó-kori művészet a maga eredetiségében marad. Az építészeti tanfolyamok túlságosan klasszikusok és jórészen csakis a VIGNOLA oszloprendjeinek szellemi gimnasztikájára szorítkoznak. (Ez helyes, ez jó is így.)

Ideje már, — folytatja az előadó, — hogy megfeleljünk a nagy közönség ízlésének és igényeinek is.

(A nagyközönség ízlésének? hát mi az? RUSKIN mondja, hogy a nagy tömeg ízlését a nagy teremtő művészek csinálják.)

A szabad művészet világában (szabad teremtő erőt értve alatta), nincsen helye a dogmának, a s zépérzék speciális, szűk körben való fejlesztésének. (Poeta fit, művész nascitur régi elve ez.)

Az ifju növendék ne választhassa maga mindjárt kezdetben jövő működése stílusát; egyenesen veszedelmes, ha reá bizzuk a választást, a mely nehezére is esnék s a bizonytalanság bizalmatlansággal ébreszthetne a művészete iránt ifju lelkében, a mely még tapasztalatlan s nem lehet hivatva arra, hogy még akkor a különböző stílusok között összehasonlításokat tegyen.

Az előadó három részre osztaná a tanítás rendszerét.

Az első osztály három évfolyam lenne és csupán a jelenkor építészetének összes elemeit ismertetné, főleg technikai szempontból megvilágítva. (Miért csak technikai szempontból? (hát az esztétikai szempontok miért volnának mellőzendők épen akkor, mikor a lélek a szép iránt a legfogékonyabb s hajlíthatóbb? hozzá teszi később az előadó is, hogy bár az esztétikai érvekkel is számolni kell.)

A választott példák csakis nemes arányú, művészi becsű megoldások legyenek.

Az építészeti pályára lépő ifju tanuljon meg mindenekelőtt rajzolni.

Itt megint kitérhetünk egy kissé, szólván e tekintetben az itthoni viszonyokról.

Rajzolni mindenkinek már az elemi iskolától kezdve tanulnia s tudnia is kellene annyira legalább, hogy gondolatát, épen úgy, mint írásban, a mely a rajzolásnál sokkal komplikáltabb jelekkel működik, kifejezni tudja.

A mint valamit le tud írni valaki szóval, betűvel: képes legyen a formákkal is jelezni. Ez nem lehetetlen, pedig csak

a rajzolás kellene másképp tanítani iskoláinkban. Az angoloknál például, — épen úgy, mint minálunk a jó neveléshez tartozik quazi zongorázni, muzsikálni, — ott minden művelt egyén tud annyira rajzolni legalább is, hogy ha utazik, magyaráz, képes képekben is beszélni. Vázolni, azaz a lényegest külön választani a kevésbé lényegestől.

Melyik tudomány-ágnál ne lenne óriási előny, ha ezt iskoláinkban elsajátíthatnók!

Ismerek egyetemi tanárt, ki rajzleckét vesz, oly nagy hiányát érzi pályáján, hogy rajzolni nem tanulhatott meg. A mintarajztanoda képez ugyan tanárokat, de úgy látszik, ők sem képesek úgy működni, a tanítási tervek s más akadályok, korlátozások között, hogy a legkisebb eredmény szembeötöndően látható is lenne a művészi neveltetés terén.

Ha tőlem függne, minden iskolához egy-egy művészt is alkalmaznék, ki a tisztán művészi nevelést végezné heti, legalább is egy-két órán át.

A mértani s más kockakiszinezéseket aztán elvégezhetné bárki, annak nevelő haszna a művészetben csak a méltánylás fokáig is egyenlő a nullával. Egy-két év alatt rajzolni apró gyermekeket is meg lehet tanítani épen úgy, mint idegen nyelveket; — de tudni bizony csak tudja, a ki aztán nem csak papiroson tud belőle egy pár szabályt, de az életben hasznát is veszi, legalább egy pohár víz kérésének erejéig...

*

Ha 3 éven át az összes építészeti elemek terén kellő számú vázlat szerű és pontosan kidolgozott rajzot készített, minta után (hát miért nem önállóan? ugyan mi haszna lehet a másolásnak a rajzoktatás terén?), megérett a második osztály, vagy pedig a gyakorlati élet iparos teendői számára is.

Az építészeti pályára lépő ifju mindekelőtt tanuljon meg rajzolni. S ha három éven át az összes építészeti elemek terén kellő számú vázlat szerű és pontosan kidolgozott rajzot készített minta után, megérett a második osztály, vagy pedig a gyakorlati élet iparos teendői számára is.

Lehetetlen itt meg nem állapodnunk egy kissé: tanuljon meg rajzolni. Már ez így csakugyan egy olyan rébus, a mit megfejteni nem tudunk, hogy lehet rajzolni megtanulni minta után. Rajzolni az tud, a ki akármilyen

naivul, gondolatát rögzíteni képes. A kinek pedig gondolata van, az nem szorul mintára, mert a más vagyonában turkál az, a ki másol.

Vannak dolgok, a mit betűvel leírni lehetetlen — a szellem vajudása a rajz, s ennek titokzatos eredménye a vázlat... Vázlatszerű, ki tud vázolni; minden talán ezredik művész közül egy, a kiválasztott — a ki telve van Isten adományából gondolatokkal, az vázolni-rajzolni fog; a rajz pedig a lényegesnek kiválasztása a lényegtelenről, legkitűnőbb szellemóriásaink egy DORÉ, egy ZICHY, egy MICHEL ANGELO; rossz kidolgozó, vagy legalább is rosszabb festő, mint vázoló.

Nézzük karikatúra rajzolóinkat, vagy az irodalom terén humoristáinkat, a színiészet terén, mert ez is humorista; pl. VIZVÁRIT, KASSAIT mint kidolgozottat — a drámában megszűnik művész lenni... ha kilép köréből, — a melybe végzete rendelé. Szegény művészet! hát akkor érik meg valaki a második osztály, vagy az iparos élet számára is, ha vázolni tud! Rajzolja, vázolja lelkét, — a kinek van; a kidolgozás, már a mesterség, az akadémikus kitanultsággal is boldogul. Teremteni, vázolni keveseknek adatott; kidolgozni... mesterségszerűen sokaknak.

Ismerek főrangú háztulajdonost, ki saját kényelmére úgy megvázolta, tervezte viláját, már t. i. gondolatban, mint talán 100 építőművész mesterember sem lett volna képes. A gondolat, az eszme, a vázlat a fő, a kivitel, bár a forma dat esse rei elvének fontosságát elismerjük másodfokon, de a forma lelke mégis a gondolatban van; a legjobb gondolatot is el lehet rontani... a mesterségszerű kidolgozással.

Az iparművészetről magasztos fogalmam van s hogy iparunk oly nyomorúságos, épen abból magyarázhatom ki, hogy vajmi kevés olyan iparosunk van, a kinek eredeti, önálló gondolata is van. Koproz, lop, elferdít s így létesülnek aztán azok a torzszülöttek, azok a hat és nyolclábú szárnyas malacok: épületeink, képeink, költeményeink, a melyeknek látása is az undor, a szájalom érzetet ébresztik fel úton-útfélen.

A Váci-körúton épült egy ház, egy valóságos moslékos kiállítású díszgyártmány.

Van azon vasuti jelvény, zöltség, hadászati, ipari, művészet, meg Isten tudja miféle jeldíszítményű habarcs. Vajjon

annak tervezője tud-e gondolkozni, van-e eszméje, van-e egyénisége, tud-e vázolni? alig hiszem!

Van ember, ki ha ételében legyen, haját, bogarat talál, kidobja s tovább falatoz, de van olyan is, ki azt tovább élvezni képtelen: beteg lesz, csömört kap...

Vázolni, azaz eredetileg gondolkozni, teremteni, kevesen képesek.

Ezek pedig az Isten különös adományából lett és nem csinált művészek. Mert a művész nascitur, a mesterember-művész pedig fit.

*

A második analitikai osztály két tanfolyamból állana, kész épületek, tervek elemzését foglalná programjába.

Ortogonalis projekciók, nagyméretű részletrajzok, metszetek, szerkezetrajzok készítése után felvétel volna készítenő valamely tisztán klasszikus, középkori renesszansze épületről. Ilyformán az építésjelölt megismerné az épületek alkató részeit és az ezek között fennálló szerves kapcsolatot; szóval az épület teljes szervezetét.

Megismerné továbbá a stílusokat, még mielőtt végleges választásra kellene magát rászánnia.

Borzasztó alaposság!... s legtöbb esetben eredménytelen időpazarlás.

Mindenben, de főleg a nevelés, a tanulás terén, mintaszerű én előttem az angol. Nagy kitérés lenne ezúttal ezt részletesen ismertetnem, csupán a stílusok praktikus ismertetésének Angliában szokásos módjára szorítkozom.

Az angol nevelés nagy súlyt fektet az esztetikus ismeretek elsajátítására. Számos gyermeklapja a szépérzék fejlesztését kultiválja: e lapocskákban pl. «The Boy's Own Paper» vagy «The Girl's Own Paper»-ben; magyarul: «Én Ujságom»-nak nevezné Pósa bácsi, az illusztrációk kifogástalan szépek — eredeti dolgok — Anglia legkitűnőbb rajzolóí készítek a való gyermekvilágból, sport, játék, természettudomány ismertetése céljából — Angliában nem ismerik azt a rengeteg, izléstrontó és észnélküli játékszereket, a mit mi Nürnbergből s más gyárakból, ezer és ezer ládászámra évenként, drága pénzen, közvetítőink legnagyobb örömére, összevásárlunk. Ott a gyermek s z e r s z á m o k a t: asztalos-, esztergályos eszközöket kap s ő maga készíti játékeit. Ezek a kis gyermeklapok pedig, gyermeknyelven utasítják a gyermeket s szülőt, hogy

nézd csak, ha úgy meg amúgy vagdalod ki e deszkácskáidat, lapjaidat s úgy meg amúgy teszed össze, a mint tette volt KRISZTUS előtt, egy már kihalt népfaj, pl. a görög; akkor a felnőtt emberek ezt az építő formát úgy hívják és ezért hívják úgy... hogy görög, latin, renesszansze, barok meg több efféle építő, rendező mód, vagyis stílus.

Egy így nevelt egyén nem szorul aztán arra, hogy kopirozásból tanulja meg a stílust, de ha lát, érteni, élvezni tudja...

Innen van aztán az a vágy az angoloknál, hogy utazni szeret s ha utazik, élvez, tanul; a mi divatból utazó magyarjaink erre legtöbb esetben képtelenek; hiába van érettségi bizonyítványuk; legtöbb esetben csak arra emlékeznek vissza, hogy X. Y. helyt irtózatossá rosszul ebédelt, vagy arra, hogy a kellner nem beszélt németül.

Öt esztendei (rettenetes sok!) tanulmány után a hallgató végre, — ah! — megismerte az architektúra velejét.

Már a ki meg... de bizony legtöbb meg a csontjaig sem jutott.

S ha inkább végrehajtó munkára érez magában hajlandóságot s ha másrésztől az eszmény keresésétől távol áll, ha nem tudja önmagában föllelni az isteni szikrát, a teremtő erőt, ha végül társadalmi vagy vagyoni helyzete útját állaná felsőbb kiképzésének, (hát még ez is előfordul?) az öt esztendei tanulmány képesíti arra, hogy jövedelem után nézzen, hogy tervező építőművésznek — (már ezt nem értjük egészen világosan) intelligens munkatársa legyen (már mint intelligens társ, — azért mert nem fejezhette be tanulmányát, vagy hogy is, mert az építő-művész befejezte s azért az, a ki nem fejezte be intelligens társ?) hogy az iroda főnök vagy vállalkozó, (ez is furcsa egy dolog!) feladatait teljesítse.

A harmadik osztály a kritikai és tervező osztály volna. Az ebbe belépő ifjú már bizonyos fokú érettséget mondhat sajátjának. Itt már válogathat a műformákban és belefoghat a tulajdonképeni művészi ténykedésbe. Saját individuális érzéke, ízlése, hajlandósága beleszólhat már munkájába. Minden stílusnak külön tervező tanára volna — (stílus tanár) — s a hallgató tetszés szerint iratkozhatik hozzájuk. Ez volna az akadémia, a mely azonban a tervezet szerint tanítva az architektúrát, fegyelme-

zett gondolkodású, elismerésre méltó művészek kezei alatt, a fiatal építész már tanulmányai éveiben figyelmes lehet az architektúra egyik főkövetelménye: a felfogás eredetisége iránt, — (hát ez mi!) — a melyet jelenleg, sajnos — elhanyagolunk.

Igy aztán mielőbb kifejlődhetnék a régi hagyományok alapján, a mai kor hű tükrét képező, s annyira óhajtott, új építő stílus.

Uramfija . . . hát mi legyen az?

*

Ez előadás után BENOIT, brüsszeli építész indítványát olvasta fel, a mely szerint a kongresszus föltétlenül szükségesnek mondja a nemzeti (?) építészeti akadémia alapítását (nevezetesen Brüsszelben, brüsszeli nemzeti stílus!?) hogy továbbá az építész kvalifikációját az építész oklevél állapítsa meg. S oly pénzalap is létesítendő volna, a melynek kamatjaiból szorgalmas és tehetséges ifjak támogatást nyernének tanulmányaik folytatásához.

*

A vas és acél architektúrájáról VIRENDED tanár értekezett, tömérdek anyagot hordva össze, de nem igen mondott újat, csak azt állítja, hogy a vas-architektúra nem haladt előre a középkor óta (Ez már csakugyan nagy munkás, de hogy igaz-e, alig hisszük el a tisztelt tanár úrnak sem, mert mi épen az ellenkezőt tapasztaljuk.)

*

A brüsszeli építész kongresszus egyik legfontosabb tárgya, a körül a kérdés körül kulminált, hogy szükséges-e az építész oklevél? Szükségességét egyhangúlag kimondották, de arra nézve, hogy kötelező attribútuma legyen e minden építésznek? nagyon is megoszlottak a vélemények.

*

Az 1900-iki párisi világkiállítás igazgatója, BONUIR LAJOS a következőkben mondja el a francia építész oklevél történetét és egyben ismerteti az Ecole de Beaux Arts tanítás tervét.

Az oklevél megszerzése, — úgymond — ne legyen kötelező. Mert tudjuk, hogy nagy tehetséggel megáldott egyén folytathat az iskola falain kívül is komoly tanulmányokat. Mindazonáltal — mint-hogy az ilyen lángeszek mégis csak kivételes jelenségek — igen célszerű, ha hivatalos közegek, valamint a nagy közön-

ség megkülönböztethetik az igazi építész az olyantól, a ki néhány barátja segítségével vagy saját bátorsága révén felolja (sic!) magát azok sorába, a kiknek legtöbbször nem igen válik dicsőségére.

Annakelőtte, a jelen század elejéig, a francia építész tényleg megvalósította tervezeteit. Az építőművész nem röstelkedett a vállalkozó és iparos szerepében. A század elején, hogy a vállalkozó szellem nagyban emelkedett, a szerkezetek módosultak és komplikáltabbak lettek olyannyira, hogy a vállalkozás magában is óriás tudást és tapasztalást kívánt meg, az építészek mindinkább szakítottak a vállalkozással, a konstruálással és csupán gondolataik művészi kifejezésére kezdtek törekedni.

Az építető nyert ez átalakulás folytán, mert a tervező megóvja érdekeit azzal a vállalkozóval szemben, a kinek azelőtt teljesen ki volt szolgáltatva.

Sajnálatos tény, hogy az igaz építész, az ideális megvalósító, az intelligens vállalkozó között felburjánzott a paraziták serege, a mely mindkét foglalkozás-ágon élőszködik és fejlődik. Építészeknek, vállalkozóknak nevezik magukat a nélkül, hogy a legcsekélyebb képzettséggel is bírnának. Így aztán mindinkább nehezebbé vált az építési hivatás méltóságának, megbízhatóságának, művészi nívójának megőrzése.

A társas szellem jött ekkor építészeink segítségére, a mikor is, 1840-ben megalakult a francia építészek egyesülete. (Société centrale des Architectes français.) A kormány segítségével óhajtottak segíteni a tarthatatlan állapoton, hogy ne viselhesse bárki az építési címet. Hosszas ülésezések, kérvényezések után 1846-ban folyamodtak a kormány fejéhez. Elmondották e kérvényben, hogy az építészet régóta szenved súlyos sérelmeket, a melyeknek megadja az árát az építőművészet csakúgy, mint a nagy közönség és az építész. Semmiféle intézkedés sem teszi lehetővé az igazi, képzett építész felismerését. Az a könnyűség, a melylyel bárkicsoda is, a ki a megfelelő díj fizetésével, minden hivatottság nélkül, kolléga minőségben léphet be az építészek soraiba, utóbbiaknak igen nagy anyagi, de talán még nagyobb morális károkat okoz. Az egyesület alázatosan kéri az oklevél, vagy képesítő bizonyítvány létesítését, a mely a jövőben egyedül jogosítson az építész

cím viselésére, hivatása gyakorlására és közmunkák végzésére.

Az oklevelet minden építész, kivétel nélkül csakis vizsgálat útján szerezhesse meg. Az oklevelet a belügyek, vagy a közmunkák minisztere ítélje oda, még pedig csakis 30 évet meghaladott egyéneknek.

E kérelmet 1847-ben JAYR miniszter terjesztette FÜLÖP LAJOS király elé; de kitört a forradalom, mielőtt a király az engedélyező okiratot aláírta volna. Az egyesület, további tárgyalásai során, az előbbi határozat módosításával, csupán az állami és törvényszéki építészekről követelték meg az oklevelet. A jó ügy mindinkább elposványosodott úgy, hogy 1854-ben az egyesület elnöke kijelentette, hogy egyáltalában nem is remélhető már, hogy valaha felfegyverkezzenek az annyira óhajtott diplomával.

1863-ban III. NAPOLEON megalapította az «École des Beaux-Arts» intézetét, s ez év egyszersmind az építész-oklevélnek megszületését is jelenti; egy miniszteri leirat tudatta az építész-egyesülettel, hogy kérelmét a legmagasabb helyen figyelembe vették.

Tizenkét évvel ezután mindössze csak kilenc építész volt olyan, a ki szerzett oklevelet, a mi természetes következménye volt a megszabott nehéz tanulmányokkal szemben mutatkozó előnyök csekélységének. Hiába védték lelkesen az oklevél intézményét, értékét; ugyanolyan vehemensen támadták mások, köztük VIOLLET LE DUC, a ki a hivatottság iránti garanciát nem látta az oklevélben, de igenis egyoldalú és exclusiv tanítás elősegítését. Mindazonáltal a közbecsülés, a jogok — kétségbeejtő lassúsággal bár, de mégis — idők multával mindinkább kitüntették a diplomásokat. 1874. óta már csak ilyenek léphetnek államhivatalba: csak harmincnégy évi keserves küzdelem után ért el tehát kézzel fogható eredményt a francia építési egyesület.

Francia építész csakis az Ecole des Beaux Arts elvégzése után nyerhet diplomát. Hat esztendei minimális tanulmányidő alatt négy osztályfokozaton halad végig.

Az előkészítő osztály közös az összes képzőművészeti ágak művelői számára és voltaképpen csak a felvételre készít elő.

Az előkészítő osztály sikeres befejeztével léphetnek az ifjak az alsó (második)

és ennek befejezése után a felső (első) osztályba. Az előkészítő osztályból az alsó osztályba való átlépés igen szigorú vizsgálat sikeréhez van kötve.

A felvételre jelentkezők tizenkét óra alatt kötelesek egy építészeti kompozíciót és nyolc óra lefolyása alatt egy gipszminta hű képmását megrajzolni. Mintázás, mathézis, világtörténelem, algebra, ábrázoló geometria tárgyai a vizsgálatnak. Az osztályokban húsz fokozat van s az egyes tárgyakból nyert osztályzatok összege elosztva a tárgyak számával, eredményezi az általános osztályzatot, a melynek el kell érnie a megállapított minimumot.

Az alsó osztály (seconde classe) tárgyai: építészeti tervpályázatok, tulajdonképeni kompozíciók, theoretikus tárgyak, ornamentális rajz, aktrajzolás. Hat tervpályázat rendszerint csak elemi tárgyakra vonatkozik. Ezek után azonban hat tervpályázat tulajdonképeni kompozíciók készítését szabja meg.

Egy-egy vázlat elkészítésére 12 órai időt engedélyeznek. Bizonyos pályázaton kötelesek részt venni a növendékek. Az ugyancsak szigorúan megkövetelt theoretikus dolgozatok a matematika, világtörténelem, ábrázoló geometria, perspektíva, szerkezettan köréből merítik tárgyaikat.

A ki legalább két pályázaton nem vett részt, legalább kétszer nem vizsgázott, egy tervet sem nyújtott be és három hó alatt szerkezeti tervét el nem készítette, azt újabb felvételi vizsgálat tételére utasítják. Kivételt csak azokkal tesznek, a kiket elfoglal a «prix de Rome» pályázata.

Szigorúan ki van mondva, hogy minden tárgyból minő osztályzatot, legalább hány értéket (valeurs) kell kimutatni, ha a második osztályba akar feljutni a hallgató. Megkövetelik tőle, hogy dicsérő elismerésekkel, érmekkel bírjon, ha építészsé akar lenni.

PIETRO PERUGINO.

A közművelődés történetében nem épen szokatlan jelenség, hogy számos egyéneknek kevés eredménnyel jutalmazott, mindazáltal következetesen folytatott törekvése, végül egyetlen egyénben összegezett mérvben jutnak kifejezésre és oly hatást idéznek elő, a mely az úttörőknek többé-kevésbé világos és tudatos céljait teljes világításba helyezi és oly pazarul érvényesíti, a mint azt amazok együttvéve nem valának képesek elérni.

Az ily egyéniség az illető irányzat géniuszaként reprezentálja ama múltat, a melynek származottja s e szerint jellemzi a saját korszakát, ily alakban hamisítlanul adja át az utódainak, a kiknél mindenek dacára a több részről való használat folytán elveszti erejét, hatását. — Azonban a művészetben talán semmi sincs annyira alávetve az elnyűvésnek, mint épen az áhítat külső jelei, ú. m. a kezek kulcsolása, a szemek buzgó fölpillantása, vagy az alázatos szemlesütés, a töredelmes fejhajlás, melyek végre szemforgató sablonszerű pózolásá válnak. — Az umbriai festőiskola története ennek bizonyosságait szolgáltatja.

Ha az umbriai festőiskola jellemzése kerül szóba, akkor önkénytelenül PIETRO

PERUGINO műveire kell gondolnunk, mivel eme iskolának minden ösvénye hozzája vezet, vagy tőle indul ki.

BONFIGLI és NICCOLO rajongó vallásos érzelmei nála jutnak teljes érvényre és általa származnak át tanítványaira; azonban ugyancsak ő a terjesztője az ájtatosság már általa is elnyűtt hagyományos külsőségeinek, melyek az érzés közvetlensége és minden igazság és élet híján valók.

Olaszország és a művészet szerencséje intézte, hogy egy oly zseni került befolyása alá, a kinek érzései eléggé erősek és egészségesek voltak, hogy a nyújtott formákba új életet öntsön.

RAPHAEL-nek legkorábbi művei is már magukon viselik ama igaz, finom érzés nyomait, a mely a mester befolyása dacára is biztosítja a bekövetkezendő magasabb tökéletesség lehetőségét.

PIETRO VANNUCCI, a kit általánosságban PERUGINO néven emlegetnek, egy Città della Piève-ben lakó vagyonos polgár fia volt; ott született 1446. évben és 1524-ben szülőföldje közelében, Fontignano-ban halt meg. Ámbár Olaszország híres művészei közt szerepel, művészi fejlődésének története majdnem teljesen ismeretlen.

Számos művei közül a legkorábbiakat

Rómában, a SIXTUS-kápolnában találjuk, mely kápolna kivitelére nézve IV. SIXTUS pápa 1473-ban BACCIO PONTELLI-t bízta meg, kifestése érdekében pedig több flórenci mestert: BOTTICELLI-t, COSIMO ROSELLI-t, DOM. GHIRLANDAJO-t stb. és köztük PERUGINO-t is meghívta.

1495-ből származik egy pompás műve, a Perugia számára festett MADONNA in tróno-ja, melyen kivált a fejek szépsége dominál, mindazáltal a kézujjak sajátságosan görbitett mozdulata — mely PERUGINO öntudatlan, rossz szokásává vált, — hat zavarólag.

1488. Fiezo-le-ban a S. Domenico számára festett egy oltárképet. 1490-ben elvállalta az oriveto-i dóm Capella del Brizio-jában a FRA BEATO ANGELICO DA FIESOLE által megkezdett freszkóit.

Rómában, a Villa Albani-ban PERUGINO-nak egy becses kivitelű, 1491-ből származó triptychon-ját őrzik.

1493-ból való a fiezo-lei S. Domenico számára festett és jelenleg az UFFIZI-gyűjteményben őrzött MADONNA in tróno-ja, mely restauráció által sokat veszített eredeti szépségéből.

Ugyaneme időből származik a flórenci S. MARIA MADDALENA DE PAZZI CAPITOLO-jának nagy freszkója, mely Olaszország legbecsesebb műemlékei közt foglal helyet.

1494-ben, tehát 48 éves korában, festette PERUGINO saját arcképét, mely jelenleg az UFFIZI-gyűjteményben látható.

Ugyanily évszámot visel a cremonai S. Agostino oltárképe.

Kevésbé sikerült a perugiai S. PIETRO convent-je számára festett nagyszabású KRISZTUS mennybemenetelét ábrázoló műve, melyet a franciák hadizsákmány gyanánt a lyoni székesegyházba vittek és később VII. Pius beleegyezésével maradt ott, míg utóbb ugyanott a városi Múzeumban nyert elhelyezést.

Tökéletesebb kivitelű flórenci S. CHIVA apácák számára festett KRISZTUS sirbátétele, mely jelenleg a PITTI-gyűjtemény főekességei közt foglal helyet.

Perugiában a S. ANNA számára festé PERUGINO a Szent Család-ot, melyet a franciák hadizsákmánykép Marseille-be vittek; jelenleg az ottani múzeumban őriztetik.

E műveken többé-kevésbé tökéletes a rajz, a színek, a félhomály, valamint általában a bájos alakok kivitele. Ettől kezdve azonban PERUGINO-nál hova-tovább

észrevehetőbbé válnak ama szokásai, melyek monogrammok gyanánt jellemzik műveit és végül a jellemtelen monotonába sülyesztik azokat. A fej lehajlik, még ha föl is néz, a csípő ki van düllesztve, hogy tetszetősebbé tegye a test mozdulatát.

Ez időben PERUGINO egy megrendelést kapott, a mely annál fogva, hogy tárgyát RAFAEL is fölhasználta, műtörténelmi jelentőséget nyert. Rómából egy zsidó Chinsiba ment s egy odavaló aranyművesnek aranygyűrűt adott el, mely állítólag ezer évet meghaladó időn át volt e zsidó családjának tulajdonában, apáról fiúra szállván és eredetileg NÁZARETI JÉZUS anyjának, MÁRIÁ-nak, jegygyűrű gyanánt szolgált. Miután hiteleségét egy halott fölkelte által kipróbálták, Sta Mustiola-templomába helyeztetett el és évente négyszer áhitatos közszemlére tétetett ki. E gyűrű révén 1488-ban Szt. JÓZSEF tiszteletére kápolna épült és vele kapcsolatosan létesülő Szt.-JÓZSEF-egylet a kápolnának, a Szt. Szűz eljegyzését ábrázolandó oltárképét PERUGINO-nál rendelte meg.

Ezt is a franciák rabolták el, minek következtében soká nem is tudatott hol-léte, míg 1838. körül PASSAVANT a Caeni városi múzeumban fölfedezte. 1497. dátummal bíra Fanoban lévő S. MÁRIA nuová-ban elhelyezett nagy oltárkép: MADONNA in tróno.

Hasonló tárgyú a perugiai gyűjteményben őrzött 1898-ból származó mű, mely modorossága mellett is sok szépséget tartalmaz.

Erőben és kezelésben hasonló ehhez a müncheni gyűjteményben őrzött és eredetileg a flórenci S. Spirito Capella Nati-ja számára festett pompás összhatással ható mű.

Azonban hova-tovább hanyatlak PERUGINO műveinek magasabb műbecse; egyformaságok ismétlődnek alakjaiban, azok mozdulatában, arcvonásaikban és kifejezéseikben; mindazáltal még sokáig bámulatot gerjesztenek színeik harmóniája, kivitelének befejezett virtuozitása és pompája által. Sőt a képmásokban még fokozódik tökéletessége, mint péld. a flórenci akadémiában őrzött MÁRIA mennybemenetelén szereplő két szerzetes képmásában.

A mester kiválóbb művei közé soroztatik a pavai Certosa számára festett Szentéje.

1500-ban fejezte be PERUGINO legnagyobb szabású műveinek egyikét, a perugiai váltótörvénytérkép termének falfestményeit. Az összbenyomás azt árulja el, hogy a művész e helyen egy rája nézve idegen téren mozog, midőn a klasszikus világ alakjait szerepelteti, sőt e törekvése közben még ismert tárgyaival is eltéveszti a célt szeméi elől.

Hogy mily kevésbé bírta magát PERUGINO az antik világ fölfogásába beleélni, azt más alkalommal is elárulja. IZABELLA Mantua hercegnője egy képtárt létesített és a reneszansz uralgó szellemének hódolva, különböző művészek által mitológiai és allegorikus tárgyú műveket festetett. Így PERUGINO-nél a szerelem és szüzesség közötti harcot rendelte meg. A föladat megoldása, PERUGINO-nak sok fejtörésébe kerülhetett, mivel igen soká megvárakoztatta magas megrendelőjét, míg utóvégre is egy igen szerény és kuszált kompozíójú képet hozott létre.

1504-ben PERUGINO szülővárosa, Citta della Piéne gondolt rá, hogy tőle műemléket szerezzen, miért is a Compagnia della Beata Begnie della de Bianchi szerzetesei az ő oratoriumok számára megrendelték a Három király imádása ábrázoló festményt.

E műben a nagy szimmetria mellett is kirívó fogyatékokat a mester a szokásává váló külsőségek által kívánta jóvá tenni.

Modorossága, a melyben hová-tovább elsüllyedt, kapcsolatban ama eljárásával, hogy régibb kompozícióit új megrendeléseinek alkalmazta, közvetve konfliktusba helyezte őt MICHEL ANGELO-val, a mely konfliktus az ő hátrányára végződött.

PERUGINO 1503—4—5. években hónapokig Flórencben időzött. Ekkor történt, hogy MICHEL ANGELO dicsőítő föllépése fölgerjeszté féltékenységét. Ennek következtében maró megjegyzésekkel igyekezett az új irány követőit kisebbitni, mely eljárása nem csupán az illető művészeknek vele való gorombáskodásait vonta maga után, hanem MICHEL ANGELO nyilvánosan «butá»-nak nevezte. PERUGINO ezért bevádolta őt az előjárásnál, mindazáltal panasza révén nem jutott a remélt elégtételhez. Modern hasonlattal élve, ez a «conservativek» küzdelme volt a «haladás szellemé»-vel.

A Perugia melletti Panicale Szt. Sebestyén templomban 1505.

dátumot viseli PERUGINO nagy freszkója, mely a szent vértanúságát ábrázolja közönyös hatással.

Jobb napok emléke gyanánt van ábrázolva a perugiai Palazzo Pennában lévő oltárkép 1507-ből.

Ugyanama évből való ama MADONNA in tróno is, mely a Citta di Castello melletti Mentone Minorita templomból került Ascoli-ba, a Palazzo Odoardi-ba.

E tájt hívta meg a mestert II. GYULA pápa Rómába, hogy a Vaticán stanzáinak kifestésében részt vegyen PERUZZI és BAZZI-val egyetemben. Neki jutott a Stanza dell'Incendio nevű világhírű szoba, a melyben festett gyöngeműveit csak a RAPHAEL kegyeleme menté meg a kalapácstól.

Miután II. GYULA RAPHAELT hívta meg és ennek következtében a Vatikán műveinek kivitele az idősebb mesterektől elvették és neki adták át. PERUGINO elhagyta Rómát és Szienába ment át, a hol a S. Agostino Chigi kápolnájában, a «Szent kereszt tisztelete» című képet festé olajban. Másik oltárképe, mely KRISZTUS születését ábrázolja, a BIERI kápolna számára készült.

PERUGINO következő művészeti tevékenységére nézve kevés megbízható adattal rendelkezik a műtörténelem.

1513-ból való a szülővárosa dómjában lévő MADONNA. A S. Antoniban is volt egy a védszentet ábrázoló műve. Ugyanott 1517-ben KRISZTUS sírjátételét a Szerviták temploma számára.

Miután a Vatikánban, pápa parancsára RAPHAEL foglalá el, a mester helyét, mindazáltal RAPHAEL megőrzé mestere iránt a köteles hála és tisztelet érzelmeit, a mester sem mulasztá el elismerésének jelét adni, midőn a szeretett tanítvány halála után annak ifjúkori, megkezdett művét a Szentháromságot, a perugiai S. Severo számára befejezte 1521-ben.

Ugyanakkor festé Spello-ban a S. Maria maggiore-ban a MADONNA in tróno-t freszkóban.

1521. a mester Treviben is volt a S. Maria delle Lagrime freszkóját festé, nagyon futólagos kivitelben.

Ez időből származik még egy nagyobb szabású, de szétdarabolt és majdnem elbírálhatlan műve: az S. Agostino számára megrendelt oltárkép, mely mindkét oldalán festményekkel van ellátva,

előli része KRISZTUS születését és halálát a hátsó KRISZTUS keresztiségét ábrázolván.

A születés és halál képe a perugioi gyűjteményben van.

Nagy különbségeket mutatnak értékben eme művek, kivált a S. Pietro fuori Pietà-ja.

Az ugyanott alkalmazott négy predella-kép, valamint nyolc szent mellképe nagy szépséggel bír.

PERUGINO utolsó művei freszkók valának, a melyeket a perugiai S. Agnese-templomban és a fontignanoi falusi templomba festett. Ezek már csupán egy kialvó láng szomorú jelei. Mialatt a mester az utóbbi műveken dolgozott, a Perugiában kitörő pestis elragadta őt is az élők sorából. Földi maradványai nem jutottak ama nyugvóhelyre, melyet annak idején a maga számára a flórenci Szervita-templomban kieszközölt. Miután a halotti szentségek fölvétele nélkül halt meg, hulláját szenteletlen földbe, a Città della Piè ve felé vezető országút mentén lévő tölgyfa alá temették. Fiai és MICHEL ANGELO abban fáradoztak, hogy tisztességes temetést rendezzenek számára. A S. Agostino szerzeteseinél még 50 skudi értékű követelését 10 aranyra szállították le ama kikötéssel, hogy a konvent a mester hulláját templomában temetteti el. E kívánság tényleges végrehajtása iránt azonban kétség áll fönt.

Az időrendi sorban főlegemletett műveken kívül vannak még PERUGINO-nak művei számos templomokban és gyűjteményekben.

Nevezetesen: Perugia gyűjteményében nyolc darab; a vatikáni gyűjteményben egy; a nápolyi dómban egy, a múzeumban egy; a bolognai gyűjteményben egy; a bécsi Belvedere gyűjteményben kettő.

A müncheni gyűjtemény a már említetten kívül még egy kisebb képet bír PERUGINÓ-tól. Majnai Frankfurt-ban van egy MADONNA képe. Az altenburgi

LINDAU-gyűjteményben két festmény. Párisban a Louvre-ban fényesen van PERUGINO neve képviselve két kiváló művel: egy MADONNÁ-val és egy Szent családdal.

A londoni National-Gallery-nak van szintén egy MADONNÁ-ja.

Számos kisebb MADONNA és szentkép RAPHAEL ifjúkori műve gyanánt szerepel; így a bergamoi galéria Szt. SEBESTYÉN-je; valamint a berlini múzeum több képe.

Bárha PERUGINO élete nem a legdícseltesebb lefolyással bírt, mindazáltal az olasz képirás történetének legkiválóbb alakjai között foglal helyet és a kit GIOVANNI SANTI méltán emleget LEONARDO-val egy sorban. PERUGINO ép oly otthonos volt Flórencben, mint szülőföldjén és a legkiválóbb művészekkel, köztük LEONARDO-val szoros barátságban élve, elsajátítá mindama vívmányokat, melyeket a művészet otthon MASOLINO és MASACCIO-tól kezdve FILIPPINO és GHIRLANDAJO-ig a lelkiismeretes rajzban, természeti tanulmányozásban, a draperia stíljében elért s míg ettől a színek mélységét és erejét és összhangzatos mintákat kölcsönzi, megőrzé az umbriai iskola alapelmét, az egyházi vallásos fölfogást és az ideálisan szép formáknak rajongó kifejezését.

És bárha eme kifejezés idővel el is veszté bensőségét és a szokásosság sablonját vette föl, ez részint a túlhalmozott egyoldalú foglalkozás következménye lehetett, részint azonban a flórenci tartózkodások úgy befolyásolták szellemét, hogy idővel ama egyházas fölfogásnak csupán képzeletben, de nem szívből tehetett eleget. Mindazáltal az egyházi művészetnek a flórenci renesszánsz szellemével való egyesítésében elvitázhatlan érdemei vannak, dacára, hogy VASARI azt mondja róla: «Nem volt vallásos és nem hitt a lélek halhatatlanságában. Csak a földi javakra törekedett.» A vád túlzottnak látszik az alaposabban átvizsgált tényekkel szemben.

VEGYESEK.

HAJÓZHATÓ CSATORNA ÉPÍTÉSE A KELETI TENGERTŐL A FEKETE TENGERIG. Oroszország forgalmi hálózatát egy óriási művel akarja szaporítani. 1600 klmtr. hosszú hajózási csatornát tervez a Keleti tengertől a Fekete tengerig, melynek tervei el is készültek. Az új csatorna 65 mtr. szélesre és $8\frac{1}{2}$ mtr. mélyre van tervezve, úgy, hogy a legnagyobb tengeri és páncélos hajók is keresztül járhatnak. A csatorna Riganál kezdődne és a Fekete tenger felé Chertonnál végződne. A csatorna 200 klmtr. hosszú része műszaki úton állítandó elő, míg a többi 1400 klmtr. hosszú vonalra Duna, Berejina és a Dnjeper folyók medre lesz felhasználva. Riga és Cherson kikötőkön kívül, melynek kibővítésén már is dolgoznak, még 16 kikötő fog az új csatorna mentén feküdni. Az új csatorna tehát akkora lesz, mint az út Budapesttől Párisig. A költségek körülbelül 250 millió forinttal vannak előirányozva. A munkálatokat öt év alatt akarják befejezni, oly formán, hogy öt különböző ponton egyidőben kezdik meg az építést.

AZ ERZSÉBET LEÁNY-ÁRVAHÁZ ÉPÍTÉSE még ez évben kezdetét veszi oly erővel,

hogy már jövő évre átadható legyen rendeltetésének. A fővárosi mérnöki hivatal a terveket most készíti s legközelebb a tanácsnak bemutatja. A mintegy 300,000 forinttal előirányzott építési munkákat nyilvános árlejtés útján fogja biztosítani a főváros. Az árvaház a törökveszi dűlőben a RUP-féle telken fog épülni mintegy 150 gyermek befogadására.

INTERNATUS ÉPÜLET. Zichyfalva község Nagybecskereken internátust épített, melyhez a telket a várostól ingyen kéri. Az új épület költségei 30.000 frttal vannak előirányozva.

ÓVODA-ÉPÍTÉS DEBRECENBEN. A város tanácsa a Cser-utcában új óvodát épített 9000 frt költséggel. A mérnökség a terveket elkészítette s legközelebb árlejtést írnak ki a munkák kiadására.

VASUTI ÓVÓISKOLA RUTTKÁN. A vallás- és közoktatásügyi miniszter, a kassa-oderbergi vasut előterjesztése folytán Ruttkán 15.000 frt költséggel egy óvóiskola építését határozta el.

PÁLYÁZATOK.

JÁSZ-SZENT-ANDRÁS községben 162 □-öl területű templom tervére pályázat hirdettetik. A pályázó tervek Jász-Szent-András község előljáróságához f. évi szeptember hó 15-ig bezárólag beterjesztendők. A pályanyertes tervrajz 250 o. é. forinttal jutalmaztatik.

A NAGYBECSKEREKI gör. kel. szerb hitközség elhatározta, hogy a 601., 602. és 653. o. i. számú házak telkén egy új emeletes házat épít 75.000 frt költséggel, melynek terveire pályázatot hirdet. Az épület a telek mind a négy oldalán lesz kiépítendő és pedig a Hunyadi-utca és Szerb-templom-utca felőli oldalán ketős szélességben, mely utcákban a földszinten üzlethelyiségek lesznek, a templomudvar felőli oldalán, a földszinten, egy nagy terem és irodahelyiségek, a ház

többi részén pedig 2—4 szobás lakások a szükséges mellékkel. A tervekben egy általános költségvetés elkészítendő. Megkivántatik a földszint és emelet alaprajza, keresztmetszet, a fölépcsőzet és a Hunyadi-utca, Szerbtemplom-utca és a templomudvar felőli szárnyak homlokzata. A telek helyszínrajza RIZTICS PÁL hitközségi gondnoknál megtekinthető. A legjobbnak talált*) terv négyszáz forinttal jutalmaztatik, s a hitközség tulajdonába megy át. Az el nem fogadott tervek nem jutalmaztatnak. A kinek terve elfogadtatik, az köteles(?) lesz további ötszáz forintnyi díj mellett a részletes kiépítési terveket és költségvetést elkészíteni. A pályázat 1898. évi szeptember hó 1-én jár le.

*) Ki által? ! A SZERK.

A vonatok **INDULÁSA** Budapestről.

Ervényes 1898. május hó 1-től.

A vonatok **ÉRKEZÉSE** Budapestre.

Ervényes 1898. május hó 1-től.

A keleti pályaudvarról				A nyugoti pályaudvarról				A keleti pályaudvarra				A nyugoti pályaudvarra			
óra	percz	vonat neve	délelőtt	óra	percz	vonat neve	délelőtt	óra	percz	vonat neve	délelőtt	óra	percz	vonat neve	délelőtt
12 20		k. e. v.	Konstantinápoly ¹	12 00		k. e. v.	Konstantinápoly ⁷	12 10		k. e. v.	London, Páris, Bécs ¹	12 50		k. e. v.	Konstantinápoly ⁹
12 40		"	Bécs, Páris, London ²	1 00		"	Bécs, Páris, London ⁸	12 30		"	Konstantinápoly ²	4 40		sz.-v.	Palota-Ujpest
6 25		v.-v.	N.-Kanizsa	5 55		sz. v.	Palota-Ujpest	5 00		t.szsz.	Arad	5 30		ost.e.v.	Konstantinápoly ¹⁰
6 45		"	Gyfehérvár-Nszeben	6 10		ost.e.v.	Bécs, Ostende ⁹	5 20		v.-v.	Ruttka	5 40		sz.-v.	Palota-Ujpest
6 50		sz. v.	Bécs, Grác	6 15		sz. v.	Érsekujvár	5 45		sz.-v.	M.-Sziget	6 20		"	Vác ¹²
7 10		gy. v.	Kassa, Munkács	6 30		"	Esztergom	6 10		"	Brassó, Arad	6 35		"	Palota-Ujpest
7 15		"	Zágráb, Fiume, Róma	6 40		"	Czepléd, Szolnok	6 15		t.szsz.	Bicske	6 45		"	Szolnok, Czepléd
7 30		"	Ruttka, Berlin	6 50		"	Palota-Ujpest	6 35		sz.-v.	Lemberg, Miskolcz	6 55		"	Zsolna, Berlin
7 35		sz. v.	Hatvan ³	6 55		v. v.	Lajos-Mizse	6 40		"	Bécs, Sopron	7 05		t.szsz.	Érsekujvár
7 35		"	Be'grád, Bród, N.-Kanizsa	7 35		gy.-v.	Zsolna, Berlin	6 55		gy.-v.	P.-Felka, Kassa ³	7 15		sz.-v.	Verciorova
7 50		"	Kassa, Poprád-Felka	8 05		"	Bécs	7 05		sz.-v.	Belgrád, Bród	7 25		"	Esztergom
8 00		"	Zágráb, Fiume, Pécs	8 15		gy.-v.	Temesvár, Orsova	7 10		"	Brassó, Kolozsvár	7 35		"	Palota-Ujpest
8 10		"	Arad, Brassó	8 30		sz.-v.	Temesvár	7 30		"	Hatvan	7 45		"	Bécs
8 30		"	Kolozsvár, Brassó	8 40		"	Nagy-Maros ³	7 35		"	Grác, Fehring	7 55		v.v.	Lajos-Mizse
8 50		gy. v.	Bécs, Grác	9 05		"	Palota-Ujpest	7 50		gy.-v.	Bukarest, Brassó	8 10		sz.-v.	N.-Maros ¹²
8 50		sz. v.	Munkács, M.-Sziget	9 15		"	Bécs	7 55		v.v.	Paks, Adony, Szabolcs	8 25		"	Czepléd
9 00		"	Bicske	délután				8 15		sz.-v.	Kassa, P.-Felka	8 50		"	Párcány-Nána
9 15		"	M.-Sziget, Stanislaw	12 05		sz.-v.	Czepléd, Szolnok	8 20		"	Fiume, Zágráb, Eszék	10 10		"	Palota-Ujpest
9 35		"	Ruttka, Berlin	12 15		"	Palota-Ujpest	8 40		gy.-v.	Fiume	10 50		"	Érsekujvár
11 25		v.-v.	Székesfehérvár ⁴	12 25		"	Nagy-Maros	8 45		sz.-v.	Hatvan ⁶	11 05		"	Szeged
délután				12 40		"	Nagy-Maros ³	9 15		"	Szolnok	délután			
12 10		sz.-v.	Nagy-Káta ³	1 05		"	Palota-Ujpest	9 25		"	Győr	12 55		sz.-v.	Palota-Ujpest
12 15		"	Bicske ⁵	1 25		gy.-v.	Pilis-Csaba ³	10 15		"	Triest, Fiume	1 15		"	N.-Maros ⁴
12 35		"	Hatvan	1 45		h. gy.-v.	Bécs, Páris	10 30		"	Szabadka	1 25		gy.-v.	Bukarest
1 30		"	Gödöllő	2 15		h. gy.-v.	Párcány-Nána	10 35		"	Ruttka, Füle	1 40		sz.-v.	Palota-Ujpest
1 45		gy.-v.	Fehring, Grác	2 20		sz.-v.	Palota-Ujpest	délután				1 50		gy.-v.	Bécs, Páris
1 55		"	Arad, Bukarest	2 30		gy.-v.	Bukarest	12 25		sz.-v.	Hatvan	3 00		sz.-v.	Palota-Ujpest
2 15		"	Tövis, Kőrösmező	2 35		sz.-v.	Esztergom	12 50		gy.-v.	Berlin, Ruttka	3 10		"	Lajos-Mizse
2 20		"	Bécs, Páris	2 45		"	Lajos-Mizse	1 05		"	Konstantinápoly	3 55		"	Nagy-Maros
2 30		sz.-v.	Bicske	2 55		"	Érsekujvár	1 10		"	Bukarest, Arad	4 05		"	Szolnok, Czepléd
2 35		gy.-v.	Kassa, Lawoczne, Lemberg	3 05		"	Czepléd, Szolnok	1 15		"	Gyékényes, Pécs	4 40		"	Esztergom
2 40		"	Konstantinápoly	4 05		"	Palota-Ujpest	1 25		"	Lemberg, Kassa	4 50		"	Palota-Ujpest ⁴
2 45		sz.-v.	Hatvan	4 25		"	Szeged	1 30		"	London, Páris, Bécs	5 30		"	Nagy-Maros ⁴
2 55		"	Szolnok	4 35		"	Nagy-Maros	1 45		"	Tövis, M.-Sziget	5 45		"	Palota-Ujpest
3 00		gy.-v.	Zágráb, Fiume, Eszék	5 05		"	Palota-Ujpest ³	1 50		"	Grác, Fehring	5 55		"	Bécs
3 20		v.-v.	Adony-Szabolcs, Paks	5 45		gy.-v.	Bécs ⁴	2 05		"	Bicske ⁷	6 50		"	Temesvár
3 45		gy.-v.	Ruttka, Berlin	6 00		sz.-v.	Vác ³	2 10		sz.-v.	Gödöllő	7 00		"	Palota-Ujpest
4 00		sz.-v.	Szabadka	6 10		"	Palota-Ujpest	2 15		"	Brassó, Kolozsvár	7 40		gy.-v.	Orsova, Temesvár
4 30		"	Győr, Szfehérvár	6 30		"	N.-Maros, P.-Nána ¹⁴	2 20		"	Tövis, M.-Sziget	8 05		sz.-v.	Párcány-Nána
5 20		"	Füle, Ruttka	7 00		"	Verciorova	2 25		sz.-v.	Grác, Fehring	8 15		"	Pilis-Csaba ⁴
5 45		"	Kolozsvár, Brassó	7 10		v.-v.	Esztergom	2 55		"	Bicske ⁷	8 40		"	Palota-Ujpest
6 25		"	Hatvan	7 20		"	Lajos-Mizse	3 00		gy.-v.	Gödöllő	8 50		gy.-v.	Bécs
7 05		"	M.-Sziget, Stanislaw	7 45		sz.-v.	Párcány-Nána ¹²	3 20		"	Brassó, Kolozsvár	9 20		"	Zsolna, Berlin
7 15		"	Bicske ⁴	7 55		"	Palota-Ujpest	3 45		v.v.	Győr	9 30		v. v.	Esztergom
7 35		"	N.-Kanizsa, Triest	8 05		"	Vác ¹⁰	4 00		gy.-v.	Bécs, Grác	9 55		ost.e.v.	Bécs, Ostende ¹⁴
8 00		"	Kassa, Poprád-Felka	9 05		tszsz.	Érsekujvár	4 30		sz.-v.	Brassó, Arad	10 05		sz.-v.	Szolnok, Czepléd
8 30		"	Zágráb, Fiume, Eszék	9 25		sz.-v.	Palota-Ujpest	4 45		"	Belgrád, Eszék	10 15		"	Palota-Ujpest
8 40		"	Ungvár, Lemberg	9 35		"	Bécs	4 55		sz.-v.	Berlin, Ruttka, Szerecs	10 30		"	Vác ¹¹
9 10		tszsz.	Bicske	10 15		ost.e.v.	Konstantinápoly ¹³	5 10		"	Fiume, Zágráb, Pécs	10 40		"	Nagy-Maros
9 15		gy.-v.	Kolozsvár, Bukarest	10 35		sz.-v.	Szeged, Temesvár	5 55		"	Stanislaw, M.-Sziget	10 50		gy.-v.	Bécs ⁶
9 55		sz.-v.	Fehring, Grác	10 45		"	Zsolna, Berlin	6 20		"	Róma, Fiume, Zágráb	11 00		v.-v.	Lajos-Mizse
10 00		"	Arad, Brassó	11 20		"	Vác ¹¹	6 50		sz.-v.	Munkács, M.-Sziget	11 20		sz.-v.	Érsekujvár
10 20		"	Belgrád, Eszék, Bród	Közlekedik:				8 55		"	Fiume, N.-Kanizsa, Bicske ⁶	11 35		"	Vác ⁴
10 40		gy.-v.	Kassa, Poprád-Felka ⁶	¹ Kedden és pénteken. — ² szerdán és szombaton. — ³ ünnep- és vasárnapon máj. 15—szept. 15. — ⁴ június 1—szept. 15. — ⁵ május 15—szept. 15. — ⁶ jun. 15—szept. 15. — ⁷ minden vasárnap. — ⁸ minden esütörtökön. — ⁹ minden hétfőn. — ¹⁰ ünnep- és vasárnap. — ¹¹ jun. 1—aug. 31. — ¹² jun. 1—től. — ¹³ minden szerdán. — ¹⁴ P.-Nánáig csak jun. 1-ig.				9 05		"	Kassa, P.-Felka	11 50		k.e.v.	London, Páris, Bécs ⁸
10 45		sz.-v.	Bécs	Közlekedik:				9 20		"	Bécs, Grác	Közlekedik:			
11 00		v.-v.	Ruttka, Miskolcz	¹ kedden, péntek. — ² szerda, szombat. — ³ jun 15—szept 15. — ⁴ ünnep- és vasárnap május 15—szept. 15. — ⁵ máj. 16-tól. — ⁶ jun. 1—szept. 15. — ⁷ május 15—szept. 15. — ⁸ minden szombaton. — ⁹ minden esütörtökön. — ¹⁰ minden hétfőn. — ¹¹ ünnep- és vasárnap jun. 1—aug. 31. — ¹² jun. 1—aug. 31. — ¹³ jun. 1-től. — ¹⁴ minden szerdán.				9 25		"	Berlin, Ruttka	Közlekedik:			
								9 40		gy.-v.	Nszeben, Gyfehérvár	Közlekedik:			
								9 45		"	Triest, Fiume	Közlekedik:			
								10 00		sz.-v.	Munkács, Kassa	Közlekedik:			
								10 05		gy.-v.	Bicske ⁴	Közlekedik:			
								10 30		sz.-v.	Nagy-Káta ⁴	Közlekedik:			
								10 50		"	Hatvan ⁴	Közlekedik:			
								11 45		"	Siófok, Szfehérvár ⁶	Közlekedik:			

Hirdetmény.

A m. kir. államvasutak igazgatósága nyilvános ajánlati tárgyalást hirdet a miskolczi műhelytelepen előállítandó mozdónyszerelő-, kazán-kovács és kézművesműhely, tűzoltó-szertár, munkás-étterem, viztorony, munkásárnyékszék, lemez-fészter és csatornázás létesítésére szükséges építési munkák végrehajtására.

A tervek, a költségvetések, az egységárjegyzék, a szerződési tervezet, az ajánlati minta, a pályázati feltételek, valamint a munkák végrehajtásához kötött feltételek Budapesten, a m. kir. államvasutak igazgatósága magasépítményi ügyosztályában (VI., Teréz-körut 56. sz., IV. em. 27. a.) és Miskolczon, az üzletvezetőség pályafentartási osztályában a hivatalos órák alatt megtekinthetők.

Az ajánlatok legkésőbb 1898. évi augusztus hó 5-én déli 12 óráig nyújtandók be alulírott igazgatóság építési főosztályánál (VI., Teréz-körut 56. sz., II. em. 10. ajtó).

Az ajánlatokat 50 kros, az ajánlat mellékleteit ivenkint 15 kros bélyeggel ellátva, lepecsételve és következő felirattal nyújtandók be: «Ajánlat a miskolczi műhely bővítési munkáira.»

Csak az összes munkákra tett ajánlatok fognak figyelembe vétetni.

Az ajánlat benyújtását megelőző napon, vagyis 1898. évi augusztus hó 4-én déli 12 óráig 6000 azaz hat ezer o. é. frt bánatpénzt teendő le a m. kir. államvasutak főpénztáránál (Andrássy-ut 75. sz., földszint) akár készpénzben, akár állami letétekre alkalmas értékpapirokban. A bánatpénzről szóló letétjegy az ajánlathoz nem csatolandó.

Az értékpapírok a legutóbb jegyzett árfolyam szerint számíttatnak, de névértéken felül számításba nem vétetnek.

Csak idejekorán beérkezett írásbeli ajánlatok szolgálhatnak a tárgyalás alapjául.

Posta útján beküldött ajánlatok és bánatpénzek térti vevénnyel adandók fel. Budapest, 1898. július hóban.

Az igazgatóság.

Árlejtési hirdetmény.

A szegedi áll. felső kereskedelmi és I-ső polgári valamint a II-ik polgári iskola elhelyezésére szolgáló épületek felépítése alkalmával teljesítendő föld-, kőműves-, elhelyező-, szobrász-, ács-, vas-, kőfaragó-, cserépfedő-, bádogos-, burkoló-, padolati-, épületasztalos-, butorasztalos-, lakatos-, mázoló-, üveges-, kárpitos-, szobafestő-, kályhás-, vízvezeték-, csatornázás- és légszuszévezeték-berendezés-, kút-, villamos-jelző és villámhárító-berendezés-, kertész- és terracotta-, valamint tornaterem-, berendezési munkák elkészítése, illetőleg szállítása iránt a következő feltételek mellett nyilvános árlejtés hirdettetik.

1. Az árlejtésben részt vehetnek mindazon szakértő hazai iparosok és vállalkozók, kik üzletük gyakorlására hatósági engedéllyel bírnak.

2. Ajánlat épületenként elkülönítve az összes munkákra, egyes munkacsoportokra vagy pedig egyenként külön-külön tehető.

3. A munkákra vonatkozó munka-kivonatok és ajánlati minták vállalkozók rendelkezésére bocsáttatnak és kötelesek abba egységáraikat beiktatni, a végösszegeket pedig úgy számjegyekkel, mint betűkkel kiírni. Csak azon ajánlatok fognak figyelembe vétetni, a melyek a kiszolgáltatott eredeti íveken tétetnek.

4. Később érkezett, távirati úton küldött, vagy pedig utóajánlatok, figyelembe nem vétetnek.

5. Az 50 kros bélyeggel ellátott és lepecsételt ajánlatok legkésőbb folyó évi augusztus hó 12-én déli 1 óráig a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterium s.-hivatali főigazgatójánál (V., Hold-utca 8.) nyújtandók be.

6. A beadott ajánlatok a v. és k. miniszterium kebelében a folyó évi augusztus hó 13-án déli 11 órakor nyilvánosan felbontatnak.

7. Tartoznak ajánlattevő vállalkozók az általános feltételeknek 6. §-ában megszabott, az ajánlati összeg 5^o/_o-nak megfelelő bánatpénzt az ott körülírt módzatok és kikötések mellett, a budapesti IX. ker. kir. állampénztárnál vagy pedig a szegedi kir. adóhivatalnál az ajánlat benyújtása előtt letenni és az erről szóló nyugtát az ajánlathoz csatolni. Az ajánlathoz készpénz vagy értékpapír bánatpénzül nem csatolható.

8. Fentartja magának a miniszterium azon jogot, hogy ajánlattevő vállalkozók közül a jutányosság szem előtt tartása mellett, a munka kivitelével és végrehajtásával azt a vállalkozót bizza meg, ki a jó és helyesen készített munkák teljesítése iránt már eleve is a legtöbb biztosítékot nyújtani képes.

9. A munkákra vonatkozó általános különleges feltételek és tervek Herczegh Zsigmond és Baumgarten Sándor építészeknél (Budapest, VIII., Köztemető-út 4. sz.) naponta délután 4—6 óra között megtekinthetők és ugyanott fognak az ajánlati minták és munka-kivonatok a jelentkező vállalkozóknak kiszolgáltatni.

Budapest, 1898. évi július hó 22-én.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumtól.

A magy. kir. államvasutak üzletvezetősége Szegeden.

18.909 szám.

III.—98.

Pályázati hirdetmény.

A m. kir. államvasutak Lugos állomásán most létesítendő pályaudvari vendéglő bérletére ezennel nyilvános pályázat nyittatik.

A pályavendéglőhöz a következő helyiségek fognak tartozni; 1-ször: a földszinten I. és II. oszt. étterem, III. oszt. váró- és étterem, tálaló, 2 előtér, cselédszoba, 2 szobából álló vendéglős lakása és pincér-szoba; 2-ször: a pincében 1 konyha, mosogató, tálaló, edénykamra, éléskamra, zöldségpince, bor- és sörpince, fapince, mosókonyha és különálló jégverem.

A bérlet 1898. november 1-ével veszi kezdetét és tart ezen időponttól számított három éven át, vagyis 1901. évi október hó 31-ig.

Az 50 kros bélyeggel és „**Ajánlat a m. kir. államvasutak Lugos állomása pályaudvarán levő vendéglő üzetére**“ felirattal ellátott, lepecsételt borítékba zárt, nem különben kellő okmányokkal felszerelt ajánlatok 1898. évi augusztus hó 21-én déli 12 óráig az alulirt üzletvezetőség általános osztálya főnökénél vagy személyesen, vagy kir. posta útján benyújtandók.

Bánatpénz fejében a bérletre 300 azaz háromszáz forint készpénzben, vagy állami letétre alkalmas értékpapirokban a szegedi üzletvezetőség gyűjtőpénztáránál 1898. évi augusztus hó 19-én déli 12 óráig vagy személyesen leteendő, vagy kir. posta útján beküldendő.

Az értékpapirok a budapesti vagy bécsi tőzsdén legutóbb jegyzett 14 napnál nem régiebb, a névértéket meg nem haladó napi árfolyamnak 90% szerinti értékben számíttatnak.

Készpénzben letett összeg után kamat nem fizettetik.

Az ajánlatban a letétel megtörténte megemlítendő ugyan, de a letétről nyert elismervény nem csatolandó.

A vendéglő bérletére vonatkozó feltételek a nevezett üzletvezetőség forgalmi és kereskedelmi osztályában (I. emelet 3. ajtó) a hivatalos órák tartama alatt megtekinthetők, miért is az ajánlattevőkről feltételeztetik, hogy a feltételeket ismerik s azokat magukra nézve egész terjedelmükben kötelezőknek elfogadják.

A fönnebbi feltételektől eltérő, vagy a kitűzött határidőn túl beérkezett ajánlatok, továbbá olyan ajánlatok, melyek táviratilag tételnek, s végül olyanok, melyekre nézve az előirt bánatpénz le nem tétel, figyelembe vétetni nem fog.

Az ajánlatok közt a választás szabadon, a bérösszegre való tekintet nélkül történik.

Szeged, 1898. évi julius hóban.

Az üzletvezetőség.

(Utánnyomást nem díjazunk.)

„NEMZETI“

Balesetbiztosító Részvénytársaság

BUDAPESTEN

VII. ker., Erzsébet-körut 13. sz.

Elfogad biztosításokat balesetek anyagi következményei ellen, úgy egyes egyének mint csoportok, testületek, egyletek stb. számára a legjutányosabb díj ellenében és a legkedvezőbb feltételek mellett.

Különösen nagy előnyöket nyújt a „Nemzeti“

iparvállalatok alkalmazottainak

biztosításánál a halál esetére, állandó munkaképtelenség (rokkantság) esetére, valamint napi kártérítésre való biztosításnál (muló keresetképtelenség esetére).

A felvétel egyszerűen ajánlat alapján minden orvosi vizsgálat nélkül eszközöltetik.

Elfogad a

„NEMZETI“

szavatossági biztosítást is építésvezetők számára

IDŐ PÉNZ!!!

Az írás és rajzbeli foglalkozó t. közönségnek legmelegebben ajánlom a **Berkovits-féle** szabadalmazott új

Hektograph lapokat, téntákat

mely sok időt és munkát megtakarít.

Kereskedőknek, gyárosoknak és minden más vállalatoknak nélkülözhetetlen, mivel ezen Hektographlap mindkét oldalon többször használható, u. m. levél-, árjegyzék-, rajz- és minden más írásbeli dolgokat egy eredetiről 100–120 levonatot ad.

Lehuzás után e Hektographlap a lemosást is nélkülözi, mert olajlap közé lesz eltéve s ez olajlap a téntát teljesen magába szívja.

Árjegyzék bérmentve.

BERKOVITS KÁROLY

Hektograph gyári raktár

Budapest, VII., Sip-utca 24.

HOSCIESLÁWSKY

JÓZSEF

Nefelejts-utca 30.

II. em. 17.

ajánlja üzlet-vétel és eladási irodáját, a hol a legjobb fűszer- és szatócs-üzleteket.

kávéházakat, kávé-méréseket, házakat, telkeket a leggyorsabban és legjutányosabban eszközöl.

Sok fáradságos kísérletezés után végre sikerült egy

vegyileg präparált

olajfestéket

előállítani, mely a fát és vasat kitűnően conserválja. Minden építész-vállalkozónak különösen ajánlatos.

Wendauer L. Róbert

vegyi olajfestékgyár.

Budapest, Váci-ut 20.

Prospektus ingyen.